

Poppekas.

Deborah Steinmair. Pretoria: LAPA Uitgewers, 2012. 249 pp. ISBN: 978-0-7993-5520-8.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v50i1.21>

Poppekas, Deborah Steinmair se tweede roman, is nie waarna dit met die eerste oogopslag mag lyk nie. Die titel—dalk een van die minder geslaagde aspekte van die teks—kan die leser laat wonder of 'n tienerstorie vol bloed en monsters hier aangebied word. (Die griezelige poppemeester-hand en bykans lewelose figuurtjie aan toutjies op die voorblad versterk ongelukkig hierdie indruk.) Tog word die lokreël deur Marita van der Vyver op die voorblad (“Lanklaas só lekker geles aan 'n Afrikaanse storie”) baie vinnig 'n realiteit vir dié lesers wat die moontlike hindernis van die titel en voorblad oorkom. Die vinnige verloop van die handeling en opbou van die spanning reeds in die eerste hoofstuk, saam met die moderne en bondige, maar aan-die-lyf-beskrywende taalgebruik (vergelyk “[d]aar is 'n leemte in die horison, die kloppende holte waar 'n kiestand getrek is”, 10) sorg dat lesers meegevoer word in 'n verhaalwêreld wat heeltemaal te gou tot 'n einde kom.

Ek kan my voorstel dat vele lesers teen die einde van die roman sal wil vra wanneer Steinmair haar volgende spanningsverhaal die lig laat sien, want *Poppekas* is verseker nie 'n gril-tienerverhaal met baie bloed en 'n yl storielyn nie. In 'n neutedop is dit die verhaal van Wiesa Rabie, 'n doodgewone subredakteur in die nagkantoor van 'n dagblad wat deur 'n magtige mediamatskappy beheer word. Sy is in haar eie woorde “[...] nie 'n skrywer nie”. Redigering en feite is al wat sy ken, en sy verklaar reeds op die eerste bladsy: “Ek kan nie versin nie. Ek skryf om by die waarheid uit te kom.” Met hierdie verklaring in gedagte, begin die leser dan lees aan Wiesa se skrywe—'n chronologiese vertelling wat oor drie en vyftig dae strek en gerig is aan wie ook al “op hierdie woorde afkom en dit lees”.

Sodoende word die leser in kort, aksiebelaaide hoofstukke saamgeneem op Wiesa se speurtog wat begin wanneer haar kollega Harm langs haar tydens 'n uitstappie ineestort en blitsvinnig deur mans in grys pakke verwyder word. Sy begin vrae oor sy “dood” vra, wat haar in botsing met die maatskappybestuur bring. Tydens haar reis om die waarheid oor Harm én die maatskappy uit te vind, tree verskeie karakters tot die vertelling toe: haar stiefbroer Liam, 'n rekenaarspeletjiegienie en entrepreneur; Enomoto, Liam se soesji-sjef; die sinistere verteenwoordigers van die Immedia-maatskappy deur wie sy agtervolg word; Troos, die briljante maker van outomate en sy vreemde familie; daarnaas ook die “nagemaakte mense”, oftewel die outomate met wie sy merendeels virtueel kommunikeer. Sy ontwikkel 'n soort sintuiglike aangetrokkenheid tot Harm (eintlik 'n outomaat), maar verplaas die gevoel later na sy “maker”, Troos, wat blyk 'n held met voete van klei te wees. Algaande besef Wiesa dat sy feitlik niemand kan vertrou nie, buiten Liam wat sedert haar moeilike tienerjare in 'n huis met baie geld en 'n immorele stiefpa haar kampvegter was. Tog is sy allermins 'n hulpelose heldin wat 'n ridder nodig het om haar te red. Haar eie kreatiwiteit, saam met die toeval aan haar kant asook haar karate-kennis, help haar uit 'n hele paar benarde situasies. Wanneer Troos, die outomaat-maker, aan die einde sy lewe opoffer om Wiesa van 'n koeël van sy briljante maar versteurde pa te red, bly die leser agter met die raaisel: Waarom sou Troos, aartsmanipuleerder, tot 'n altruïetiese daad oorgaan? Hieruit blyk dan ook dat Steinmair nie in die strik trap om die skurke as eensydig boos te teken nie.

Om die teks klinkklaar binne 'n bepaalde genre te plaas, sou aan die gevaarlike grens, want Steinmair skryf 'n boeiende spanningsverhaal wat op talle vlakke tot lesers spreek; wat boei, vermaak én stimuleer. Thys Human dui in 'n knap resensie-essay aan op watter

wyses Steinmair se verhaal die tradisionele voorskrifte vir 'n goeie speurverhaal ondermyn. Uiteindelik kom hy tot die slotsom dat alhoewel *Poppekas* ondermynend en nonkonformisties is, dit steeds “as speurverhaal oortuig en genot verskaf”. 'n Knap speurverhaal is dit dan wel, met allerlei onverwagse wendinge en onthullings in die storielyn, en dit is baie na aan die einde wat die leser begin uitpluis wie éintlik die skurke is. Dit sou egter jammer wees indien lesers hulle leeservaring tot die speurverhaal-dimensie beperk, want *Poppekas* raak binne die bestek van slegs 249 bladsye (redelik groot geset) aan die eksistensiële kwessies waarmee die tegnologie geïmplementeerde mens gekonfronteer word.

Reeds in die eerste hoofstuk dui Wiesa aan dat sy haar lewe tot dusver merendeels tweedehands, aan die hand van “die Bybel, boeke en rolprente” geleef het, wat die leser laat vermoed dat intertekstualiteit geen geringe rol in die teks het nie. So word die genre van wetenskapsfiksie reeds op bl. 14 betrek in die verwysing na *The Matrix*. Soos hierdie feitlike ikoniese rolprent oor die mens wat as “pop” vasgevang is in 'n kammawêreld deur die toedoen van kunsmatige intelligensie wat die wêreld oorneem, gaan *Poppekas* om met temas soos die implikasies van tegnologie wat in staat is om intelligensie te produseer, en daarmee saam, die posisie van die mens binne 'n samelewing wat toenemend deur tegnologiese produkte beheer word. Op hierdie vlak betree Steinmair se roman byna die soort diepgang wat in klassieke wetenskapsfiksie voorkom—dink maar aan Arthur C. Clarke se HAL, asook die gedagtes wat hy opper in *3001: The Final Odyssey*, waar tegnologie die begrensing van 'n fisieke bestaan ophef. Hierdie soort gedagtes word geartikuleer deur die fisiek gestremde Troos wanneer hy sy skeppings as 't ware teenoor Wiesa probeer verantwoord en vra: “As 'n ou 'n redelike goeie kop en 'n nuttelose lyf het, wat sal hy inspan?”, waarop Wiesa antwoord: “Hy ge-

bruik sy uitstekende kop om verlengings van sy brein, plaasvervangers vir sy lyf, te bou” (186).

Wiesa is volgens haar eie beskrywing deel van die tegnolaafgenerasie (vergelyk byvoorbeeld haar woorde op bl. 204: “Wat doen 'n mens met tyd op hande as jy nie internettoegang het nie? Hoe los jy probleme op, hoe maak jy inligting bymekaar, hoe kommunikeer jy?”) Tog is haar skok groot wanneer sy beseft dat Harm, met wie sy 'n soort rapport ontwikkel het, in der waarheid 'n outomaat was wat snags herlaai word, en gekies het om homself te deaktiveer. Sy niemenslike status het Harm egter nie gekeer om op haas poëtiese wyse te besin oor sy outomaat-wees nie. Sy dagboekagtige inskrywings wat Wiesa eers na sy “dood” op 'n geheuestokkie versteek in 'n Mont Blanc-pen opspoor, verskaf stimulerende prikkels oor sake soos die verhouding tussen maker en maaksel, die aard van menslike taal, die maaksel se fassinatie met die maker, die robot se begeerte om, byna soos die kuberweergawe van die klein meerminnetjie, fisiek te kan bemin in menslike gedaante.

Poppekasse gesitueerdheid binne 'n bepaalde eietydse konteks verskaf dan ook kommentaar op die Suid-Afrikaanse, maar ook globale samelewing. Aktueel Suid-Afrikaans is die uitbeelding van Troos se familie as samesweerders verbonde aan die sogenaamde Brits-Israel-beweging wat onwrikbaar glo in die Afrikanervolk as “Herrenvolk” (220). Wiesa besin na aanleiding hiervan oor die menslike nuk om te wil glo in superioriteit en eksklusiwiteit en bestempel dit as 'n “fabrieksfout” (221), uiteraard met sterk filosofiese implikasies. Uiteindelik verklaar sy dan ook haar geloof in 'n algemene menslikheid en distansieer haar van Troos se familie se geloof in rasse-eksklusiwiteit: “Geen ras is geneties of goddelik uitverkore nie. Genade. Gee pad.” Hier moraliseer die skrywer weliswaar by monde van Wiesa, maar tog op 'n

wyse wat nie patroniserend raak nie—heel moontlik te danke aan genoeg aksie en die allesbehalwe stroperige styl.

Ironies genoeg is dit ook Troos se verregse familie wat 'n stryd voer teen die geldmag en 'n groen lewenswyse nastreef. Alhoewel Wiesa erken dat Troos se organiese kos veel meer heilsaam is as die kitskos van haar subdae, is Enomoto se terugkeer na die land en die “Japannees-Kaapse fusie” wat hy saam met die weduwee Kok berei, dalk 'n subtiel aanwyser dat Suid-Afrika en sy mense se heil in die samekoms van mense en kulture setel, eerder as in blinde fundamentalisme. Kritiek teen die beherende en verontmenslikende aard van die groot maatskappy is 'n deurlopende tema, en entrepreneurskap (soos vergestalt deur Liam se suksesvolle rekenaarspeletjie-onderneming) word subtiel aangebied as alternatief wat die individu in staat stel om sy eie drome te verwesenlik.

Die uitbeelding van Wiesa as vroulike heldin is ook een van die vele sterkpunte van dié veelvlakkige roman. 'n Vergelyking met Stieg Larsson se niks-nonsens-heldin, Lisbeth Salander, sal sekerlik nie onvanpas wees nie. Soos Lisbeth, is Wiesa 'n weeskind en op haarself aangewese (alhoewel Wiesa wel ondersteuning van haar stiefbroer het), is sy deel van die internetgenerasie, kan sy moeiteloos van gedaante verwissel en deins sy nie terug om booswigte vrou-alleen die stryd aan te sê nie.

Een moontlike swakpunt van die roman is dalk Harm se bepeinsing wat as outentiek aangebied word. Op 'n manier is hierdie gedeeltes, die poëtikale inslag ten spyte, dalk net té berekend en kom die intensie van die skrywer moontlik net te sterk deur.

Ek het *Poppekas* as 'n heerlike verrassing ervaar. Dit is 'n roman vir 'n nuwe generasie, of eerder, vir 'n generasie wat jonk van gees is en wil begryp hoe 'n tegnologie gevorderde samelewing aanmekaargesit is, wat in die kop van 'n jong heldin soos Wiesa Rabie wil kom en getuie wees van haar aanvat van alles

wat ware menslikheid, eerder as slegs fisieke menslikheid, bedreig.

Geraadpleegde bron

Human, T. “Skobbejakke, Scrabble en 'n skottel vol soesji.” *LitNet Akademies*. 2012. 21 Nov. 2012. <<http://www.litnet.co.za/Article/litnet-akademies-resensie-essay-skobbejakke-scrabble-en-n-skottel-vol-soesji->>.

Amanda Lourens
alourens@sun.ac.za
Universiteit Stellenbosch
Stellenbosch